

PHONG CÁCH NGÔN NGỮ BÁO CHÍ _____

A – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

– Nắm được khái niệm, đặc trưng *ngôn ngữ báo chí* và *phong cách ngôn ngữ báo chí* ; phân biệt được ngôn ngữ báo chí với ngôn ngữ ở những văn bản khác được đăng tải trên báo.

– Có kĩ năng viết một mẫu tin, phân tích một bài phóng sự báo chí.

B – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I – NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Trên các báo hằng ngày ta thấy có bản tin, bình luận, xã luận,... thậm chí có cả thơ, truyện, điện văn ngoại giao, hoặc văn bản luật, văn bản hành chính, quảng cáo,... Mỗi loại văn bản trên thuộc một phong cách ngôn ngữ khác nhau, chứ không phải tất cả đều thuộc phong cách ngôn ngữ báo chí. Vì vậy, GV cần chú ý giúp HS phân biệt *báo chí* và *ngôn ngữ báo chí*. Do thời gian có hạn, bài giảng không thể đi sâu vào từng thể loại báo chí mà bước đầu chỉ đề cập tới một số đặc điểm chung của ngôn ngữ báo chí.

a) Để xác định khái niệm *ngôn ngữ báo chí* (hay ngôn ngữ báo chí – tin tức), GV cần hướng dẫn để HS biết có bao nhiêu loại báo chí và cách phân loại như thế nào vì báo chí hiện nay có rất nhiều loại.

– Phân loại báo chí theo *phương tiện*, ta có : báo viết (báo *Nhân dân*, báo *Quân đội nhân dân*,...), báo nói (*Đài Tiếng nói Việt Nam*,...), báo hình (*Đài Phát thanh và Truyền hình Hà Nội*,...), báo điện tử (báo trên mạng In-tơ-nét,...).

– Phân loại theo *định kì xuất bản*, ta có : báo hằng ngày (nhật báo), báo hằng tuần (tuần báo), báo hằng tháng (nguyệt báo, nguyệt san),...

– Phân loại theo *lĩnh vực hoạt động xã hội*, ta có các loại báo như : báo *Văn nghệ*, báo *Khoa học và đời sống*, báo *Pháp luật*, báo *Thương mại*, báo *Giáo dục và Thời đại*,...

– Phân loại theo *đối tượng độc giả, giới tính, lứa tuổi*, ta có : báo *Nhi đồng*, báo *Tiền phong*, báo *Thanh niên*, báo *Phụ nữ*, báo *Người cao tuổi*,...

Ngôn ngữ báo chí, thực chất là ngôn ngữ thông tin hay là truyền tin tức cho mọi người trong cộng đồng được biết, tức là cần trả lời các câu hỏi chính : *Ở đâu ? Khi nào ?*

Cái gì xảy ra ? Xảy ra như thế nào ? Ý kiến ? Nếu chỉ viết ngắn, thông tin về những phương diện như trên của sự việc, ta có thể loại *tin tức*.

Lưu ý: Một số phóng sự báo chí (ví dụ: *Việc làng* của Ngô Tất Tố; *Com thầy com cô* của Vũ Trọng Phụng,...) hoặc một số tiểu phẩm có giá trị văn học nhưng là số ít so với hàng trăm ngàn phóng sự và tiểu phẩm trên các báo.

Một cách tóm tắt, ngôn ngữ báo chí là ngôn ngữ thông tin được dùng trong các thể loại chính của báo chí: *tin tức, phóng sự*,...

b) Về phương tiện diễn đạt

– Từ ngữ đa dạng, phong phú và được sử dụng tùy theo thể loại báo chí. Không có sự hạn chế ở phạm vi, lĩnh vực nào. Có thể bao gồm từ sinh hoạt, từ nghề nghiệp, thuật ngữ, tiếng địa phương, tiếng lóng,...

– Về ngữ pháp: Câu văn có kết cấu đa dạng (tùy thể loại báo chí), nhưng thường ngắn gọn, mạch lạc.

– Về biện pháp tu từ: Sử dụng các biện pháp tu từ về từ vựng, về cú pháp và các kiểu chữ, dáng chữ, nhất là ở các tit báo để tăng độ hấp dẫn, thu hút độc giả.

c) Về các đặc trưng của phong cách ngôn ngữ báo chí

– Cần chú ý đến *tính thời sự cập nhật* của ngôn ngữ báo chí. Báo chí cần đáp ứng nhu cầu thông tin cập nhật, do vậy ngôn ngữ dùng trong báo chí là ngôn ngữ của thời hiện tại, luôn luôn đổi mới và sinh động. Ví dụ, nhiều từ ngữ về kinh doanh, thương mại xuất hiện trên báo chí hiện nay: *cổ đông, cổ phiếu, chứng khoán, siêu thị, lãi suất, tỉ giá*,... Những từ ngữ đó trước đây, ở thời bao cấp, rất hiếm thấy. Việc dùng phổ biến các từ ngữ đó thể hiện tính thời sự cập nhật của ngôn ngữ báo chí.

– Một trong những đặc trưng cơ bản của ngôn ngữ báo chí là *tính thông tin ngắn gọn* (hạn định số chữ ở từng dòng, từng cột, từng bài báo). Báo chí cần thông tin nhanh, vả lại người đọc không có nhiều thời gian để đọc. Bài báo không thể viết dài. Tuy nhiên, một bài báo phải trả lời được các câu hỏi: *Ở đâu ? Khi nào ? Cái gì xảy ra ? Xảy ra như thế nào ? Ý kiến* (dư luận) ?

– Ngoài tính thời sự cập nhật, ngắn gọn, ngôn ngữ báo chí còn mang *tính sinh động, hấp dẫn* thu hút sự chú ý của độc giả. Do vậy, ngôn ngữ báo chí đòi hỏi phải linh hoạt, phong phú, hấp dẫn thậm chí ngay từ cách đặt đề mục (tit) đã thể hiện sự sinh động, hấp dẫn (xem một số đề mục báo trong SGK).

Ba tính chất trên đây có quan hệ chặt chẽ với nhau và hợp thành đặc trưng của một phong cách ngôn ngữ độc lập.

2. Trọng tâm bài học

– Khái niệm *ngôn ngữ báo chí*.

Ngôn ngữ báo chí là ngôn ngữ dùng để thông báo tin tức thời sự trong nước và quốc tế, phản ánh chính kiến của tờ báo và dư luận quần chúng, nhằm thúc đẩy sự tiến bộ của xã hội.

– Các đặc trưng của ngôn ngữ báo chí : ngôn ngữ báo chí có ba đặc trưng cơ bản, trong đó nhấn mạnh tính thông tin thời sự của phong cách báo chí.

II – PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phương pháp dạy học

– Đọc ở lớp các bài báo hoặc đoạn trích trong SGK để HS nhận thức trực quan về ngôn ngữ báo chí. GV không coi nhẹ và bỏ qua các ngữ liệu mà cần kết hợp dạy cách đọc mạch lạc, tự nhiên, diễn cảm.

– Nêu câu hỏi, hướng dẫn HS hình thành khái niệm ; khái quát các đặc trưng của ngôn ngữ báo chí.

– Cho HS đàm thoại, tổng kết.

2. Tiến trình tổ chức dạy học

TIẾT 1

Hướng dẫn HS tìm hiểu các khái niệm *văn bản báo chí* và *ngôn ngữ báo chí*.

Bước 1 : HS đọc các ví dụ trong SGK, qua đó có thể hiểu sơ lược về thể loại báo chí và ngôn ngữ báo chí. GV cần nêu câu hỏi để HS tìm hiểu, sau đó GV nêu những nhận định trong SGK.

Bước 2 : Mở rộng kiến thức : Cần có những câu hỏi gợi ý để phân biệt các loại báo chí, các văn bản báo chí như tin tức, phóng sự, tiểu phẩm,...

Bước 3 : GV tổng hợp : Ngôn ngữ báo chí có mục đích và nhiệm vụ chung là thông tin các sự kiện, những dư luận xã hội và định hướng dư luận xã hội theo một quan điểm nhất định.

TIẾT 2

Đây là tiết yêu cầu HS khái quát hoá nhận thức của mình.

Bước 1 : Xuất phát từ mục đích và nhiệm vụ của báo chí, nêu lên các đặc trưng của ngôn ngữ báo chí.

Bước 2 : Khái quát những nét cơ bản của báo chí để HS hiểu phong cách ngôn ngữ báo chí khác với các phong cách ngôn ngữ khác.

Bước 3 : Hướng dẫn HS làm bài tập theo phần *Gợi ý giải bài tập* dưới đây.

III – KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Kiểm tra, đánh giá

– Về nhận thức : Kiểm tra sự hiểu biết của HS về khái niệm *ngôn ngữ báo chí* và *phong cách ngôn ngữ báo chí*.

– Về kĩ năng : Kiểm tra cách phân tích ngôn ngữ dùng trong bản tin, ngôn ngữ dùng trong phóng sự, tiểu phẩm. Đồng thời, GV thông qua bài tập, cần đánh giá HS về kĩ năng viết một bản tin hay một bài phóng sự ngắn về một hoạt động nào đó của nhà trường, hoặc viết một tiểu phẩm vui.

2. Gợi ý giải bài tập

TIẾT 1

Bài tập 1

GV yêu cầu HS mang đến lớp một số tờ báo như : báo *Tiền phong*, báo *Thanh niên*, báo *Nhân dân*,... rồi yêu cầu HS đọc và hướng dẫn HS nhận diện một số thể loại văn bản báo thường gặp như : bản tin, phóng sự, tiểu phẩm,... đồng thời xác định đặc điểm của tờ báo (theo phương tiện, định kì xuất bản, lĩnh vực xã hội, đối tượng đọc giả,...).

Bài tập 2

Gợi ý phân biệt :

– Bản tin :

+ Thông tin sự việc một cách ngắn gọn.

+ Thông tin kịp thời, cập nhật.

– Phóng sự :

+ Vừa thông tin sự việc, vừa miêu tả sinh động, cụ thể.

+ Yêu cầu : gợi cảm, gây được hứng thú.

Bài tập 3

Để viết được một tin ngắn phản ánh tình hình học tập ở lớp, cần có các yếu tố :

– Thời gian : vào thời điểm nhất định.

– Địa điểm : tại lớp học.

– Sự kiện : chú ý sự kiện nổi bật.

– Ý kiến ngắn về sự kiện.

Tin ngắn có những yêu cầu là : nội dung chính xác, khách quan và ngắn gọn, nhưng vẫn có đầy đủ thông tin cần thiết. Tin tức không cho phép bịa đặt, hư cấu, tô hồng hoặc bôi đen ; thậm chí người viết phải kiểm tra kĩ nguồn tin trước khi viết. Tránh cách viết dài dòng, hoặc thiếu thông tin khiến bất lợi cho người đọc. (Xem thêm các bài *Bản tin, Luyện tập viết bản tin.*)

TIẾT 2

Bài tập 1

Chỉ một bản tin ngắn *An Giang đón nhận danh hiệu di tích lịch sử cách mạng cấp quốc gia Ô Tà Sóc* cũng thể hiện được đặc trưng của phong cách ngôn ngữ báo chí.

– Tính thông tin thời sự : thời gian, địa điểm, ý kiến (những vấn đề cần thông tin). Mỗi chi tiết đều đảm bảo tính chính xác, cập nhật.

– Tính ngắn gọn : mỗi câu là một thông tin cần thiết.

Bài tập 2

Muốn viết một bài phóng sự báo chí, trước hết cần phải xác định xem vấn đề gì, hiện tượng nào đang được dư luận quan tâm. Ví dụ : việc đi lại lộn xộn trên đường phố ảnh hưởng đến an toàn giao thông, vấn đề ô nhiễm môi trường,...

Tiếp theo là ghi chép về người thực, việc thực, có địa điểm, thời gian cụ thể và tiến hành chọn lọc một số chi tiết tiêu biểu để miêu tả.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đinh Trọng Lạc – Nguyễn Thái Hoà, *Phong cách học tiếng Việt*, Sđd.
2. Cù Đình Tú, *Phong cách học và đặc điểm tu từ tiếng Việt*, Sđd.